

ERNST SCHUBERT, *Jedzenie i picie w średniowieczu*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2019, ss. 500.

Dzięki toruńskiemu wydawnictwu do rąk polskich czytelników trafia synteza historii jedzenia w średniowieczu. Należałoby dodać, że w średniowieczu krajów niemieckich. Co do terytorium, praca obejmuje Cesarstwo Rzymskie Narodu Niemieckiego przy pewnej (wynikającej po części ze stanu badań) preferencji dla ziem zachodu i południa Niemiec dzisiejszych. Zjawiska zachodzące tu w wiekach średnich — od czasów karolińskich po schyłek epoki — są przy tym osadzone w szerszym kontekście, zarówno ich genezy sięgającej niekiedy antyku, jak i zmian lub kontynuacji we wczesnej nowożytności, rzadziej nawet w wiekach XIX i XX.

Praca podsumowuje bogaty dorobek badań niemieckich — historycznych oraz takich kierunków jak ludoznawstwo (*Volkskunde*), studia nad realiami (*Realienkunde*) oraz życiem codziennym, zwłaszcza z ostatniego trzydziestolecia XX w.

Wywody Autora otwiera „Wprowadzenie” (s. 13–41), traktujące o historii żywienia jako integralnej składowej historii społecznej. W części pierwszej „Jedzenie” (s. 45–254) znajdujemy analizę zjawiska głodu i biedy jako nieodłącznego elementu średniowiecznej codzienności, następnie zaś omówienie poszczególnych rodzajów pożywienia: produktów zbożowych (w tym chleb i kasze), mięsa zwierząt rzeźnych i drobiu, ryb, owoców, warzyw, przypraw, wreszcie potraktowanej odrębnie soli — podstawowego środka konserwującego, a także przyprawy. Część druga „Picie” (s. 255–357) dotyczy napojów — wina, piwa i alkoholi wysokoprocentowych. W części trzeciej, zatytułowanej „Jedzenie i picie a porządek życia” (s. 361–440), Autor zwraca uwagę na społeczne aspekty jedzenia, na rolę posiłków w tworzeniu i utrwalaniu świadomości wspólnoty, na wyznaczany przez nie rytm dnia, kulturę stołu, wreszcie na określone przez religię, medycynę lub fachowych kuchmistrzów zasady odżywiania. Nie pomija też stereotypów dotyczących wyjątkowego pijaństwa lub obżarstwa niektórych nacji.

Ernst Schubert był wybitnym badaczem dwóch rozległych dziedzin — historii prawa i ustroju średniowiecznej Rzeszy oraz szeroko pojmowanej historii społeczno-gospodarczej, w tym kultury materialnej. Na tym ostatnim polu badawczym, obok tu omawianego, pozostawił po sobie m.in. dzieła o ludziach luźnych (1995)¹ oraz o środowisku przyrodniczym i jego oddziaływaniu na codzienność średniowiecza (2002)².

Pierwsze, niemieckie wydanie *Jedzenia i picia w średniowieczu* (2006) ukazało się w roku śmierci Autora. Nie spotkało się przy tym z szerszym echem wśród historyków polskich (w tym także badaczy kultury materialnej). To przeoczenie można naprawić dzięki kolejnej edycji (Darmstadt 2016), która bardzo szybko doczekała się polskiego tłumaczenia. Mimo upływu czasu praca Ernsta Schuberta pozostaje ważnym zapisem stanu niemieckiej historiografii jedzenia z końca stulecia ubiegłego. Wykaz źródeł i literatury zajmuje niemal 50 stron (s. 455–500). Omawiane dzieło zawiera także ważny materiał porównawczy, przydatny również dla polskich badaczy średniowiecznego jada.

Andrzej Klonder

(Warszawa; <https://orcid.org/0000-0002-7542-0929>)

BIBLIOGRAFIA

Schubert Ernst. 1995. *Fahrendes Volk im Mittelalter*, Bielefeldt.

Schubert Ernst. 2002. *Alltag im Mittelalter. Natürliches Lebensumfeld und menschliches Miteinander*, Darmstadt.

¹ Schubert E. 1995.

² Schubert E. 2002.